

מתורת רבינו ראש הישיבה הגאון רבי ברוך דב דיסקין שליט"א

מתוך שיעורו השבועי בישיבת ארחות תורה • פרשת נצבים – וילך תשפ"ג

"פן יש בכס וגו'", דהיינו אחד שפונה לבבו לפרש אחרת השבועה, ולכך אני משביעכם על דעת המקום.

הנסתרת לה' אלוקינו והנגלת לנו ולבנינו וגו' (כ"ט. כ"ח)
בחובת הלבבות (שער הבטחון פ"ד) פירש דהברכות והקלות נכתבו על העבירות והמצוות הגלויים, שכתוב "הנגלות לנו ולבנינו", אבל הנסתרות דהיינו העבירות הפנימיות, ע"ז כתוב "לד' אלוקינו", דהיינו שהשכר והעונש ע"ז לא מבואר בתורה.

וילך

לא אוכל עוד לצאת ולבא (ל"א. ב')

פירש רש"י יכול תשש כוחו, ת"ל לא כהתה עינו, אלא שניטל ממנו הרשות, ד"א שנסתמו ממנו מעינות חכמה ע"כ. והרמב"ן ביאר מ"ט נסתמו ממנו מעינות חכמה, כדי שלא ידאג לתת את הגדולה ליהושע בפניו.

לעיני כל ישראל חזק ואמץ (ל"א. ז')

בפרשת מלך כתוב (י"ז. כ') לבלתי רום לבבו מאחיו, שהמלך צריך להיות עניו, וה"מ בביתו, אבל את המלוכה צריך להנהיג ביד רמה, וכתב המשך חכמה דזה הביאור במה שכתוב כאן לעיני כל ישראל חזק ואמץ, והיינו שרק כשהוא מנהיג את ישראל צריך להיות חזק ואמץ, משא"כ בביתו צריך להיות עניו לבלתי רום לבבו מאחיו.

הגרעק"א ביאר כע"ז לגבי משה רבינו, שכתוב שמשה רבינו שם מסוה בשעה שדיבר עם ישראל, וביאר הגרעק"א שמשה רבינו היה עניו מכל אדם, ובשעה שדיבר עם כלל ישראל שם מסוה של שררה.

כי אתה תבוא את העם הזה (שם)

פירש רש"י משה אמר ליהושע, זקנים שבדור יהיו עמך, הכל לפי דעתן ועצתן, אבל הקב"ה אמר ליהושע כי אתה תביא את בני ישראל אל הארץ אשר נשבעתי להם, תביא על כרחם, הכל תלוי בך, טול מקל והך על קדקדן, דבר אחד לדור ולא שני דברים לדור ע"כ. וביאר המשך חכמה דאיתא בב"ב (דף עה.) זקנים שבאותו הדור אמרו פני משה כפני חמה ופני יהושע כפני לבנה, והיינו שחמה יש לה כח עצמי להאיר, משא"כ לבנה אין לה כח עצמי, וזה משה אמר שאין ליהושע כח עצמי, ולכן שיהיה עם זקנים שבדור, והקב"ה אמר הכל תלוי בך שיש ליהושע כח עצמי.

הגרי"ז הקשה דהא גם דברי משה הם מהקב"ה, וא"כ לכא"ו יש סתירה בין מה שאמר משה שיהושע יביאם יחד עם הזקנים למה שאמר הקב"ה דרק יהושע יביא, וביאר דיש ב' עיני מנהיגות, א' ראש הסנהדרין, ב' מלך, ומשה אמר ליהושע שלגבי הסנהדרין יהושע יהיה הראש אבל יהיו עמו עוד זקנים, אבל לענין מלך יהיה מנהיג לבד, והקב"ה אמר לו שב' הדברים נכונים, גם "קח מקל והך על קודקדן" זהו מצד המלכות והוא נקרא שבט כדכתיב (בראשית מ"ט. י') לא יסור שבט מיהודה, ועוד "אתה תבוא את העם הזה" היינו מצד נשיא הסנהדרין.

וראיתי בחזקוני ובהעמק דבר [וכן הביא בטעמא דקרא] דמבואר שיהושע קרא בפרשת הקהל, ולהנ"ל מבואר היטב דבמנחת חינוך (מצוה תרי"ב אות ב') מבואר דהמלך קורא בהקהל, ויהושע היה לו דין מלך, [אמנם יל"ע דאפשר דהקהל בעינן בירושלים, וצ"ע].

הקהל את העם האנשים והנשים והטף וגו' למען ישמעו ולמען ילמדו ויראו (ל"א. י"ב)

איתא בגמ' בחגיגה (דף ג.) שהטף באו כדי ליתן שכר למביאייהם, והקשה המהרש"א דהא בפסוק כתוב למען ישמעו ולמען ילמדו ויראו, ותירץ דפסוק מדובר על תינוק שהגיע לחינוך, והגמ'

אתם נצבים (כ"ט. ט')

פירש רש"י מלמד שכנסם משה לפני הקב"ה ביום מותו להכניסם לברית. מבואר בדברי רש"י שהטעם שנאספו הוא כדי להכניסם לברית, אמנם ברמב"ן מבואר שנאספו כדי לקבל את התורה בביאורה, ועוד כתב הרמב"ן שנאספו לפני הארון, וצ"ע מה הטעם שנאספו לפני הארון, ונראה לבאר דבשבועה צריך נקיטת חפץ, והארון היה נקיטת חפץ לשבועה שנשבעו על הברית. וברמב"ן כתב עוד שיתכן שכרת עמם ברית, כברית הראשונה שהיתה בהר סיני שהקריב עליהם עולה, וחצי הדם זרק על המזבח וחצי על העם, אבל לא הוצרך להזכיר זאת.

ולהלן (פסוק י"ז) כתב הרמב"ן שבברית הכתובה כאן היה אלות וקללות, והטעם שהוצרכו שוב לברית הוא משום שחשש שאולי נפתה לב מקצתם לשיקוצי מצרים כאשר עשו העגל, או לשיקוצי עמו ומואב, ולכן בברית הראשונה לא היה אלות וקללות.

ובחידושי הגרי"ז תמה דהרי כתוב להדיא "מלבד הברית אשר כרת עמם בחורב", ובמכילתא מפורש שהם הקללות שבתו"כ שנאמרו בהר סיני, ואיזה ברית היה בלא אלות וקללות.

והביא דברי הרמב"ן בפרשת בהר שכתב דהברית של חורב שנאמרו בה אלות וקללות היתה לאחר מעשה העגל, שכרת ה' עמהם ברית חדשה, אבל הברית שבהר סיני היה ללא אלות וקללות, ולפי"ז מבואר כדבריו כאן, [וכן מבואר ברמב"ם (פ"ג ממילה ה"ט) דעל כל מצוות התורה נכרתו ג' בריתות, והם כנ"ל סיני חורב וכאן שנצבו לפני משה].

ויש לעיין דאיה"נ דהיה ברית בהר סיני שלא היו בה אלות וקללות, אמנם אכתי קשה מה הטעם שהוצרכו שוב לברית, דאין לומר דנפתה לבם מהעגל, דהרי הברית שבחורב היתה לאחר מעשה העגל, וכן בברית שבחורב היו אלות וקללות, ומה נוסף בברית כאן, וצ"ע.

טפכם נשיכם (כ"ט. י')

יש להבין השינוי שכאן הוזכר טף ואח"כ נשים, ואילו בהקהל הוזכר נשים ואח"כ הטף, וביאר בפנים יפות דהנה איתא בחגיגה (דף ג.) על מצות הקהל שהטף באים כדי ליתן שכר למביאייהם, ונמצא דמלבד שנתחדש דנשים חייבות מצד עצמן בהקהל, אע"ג דהוא מצות עשה שהזמן גרמא, הרי שיש להן מצוה להביא גם את הטף, ולכך הקדימה התורה נשים לטף לומר שגם בזה הן חייבות.

ותראו את שקוציהם ואת גלוליהם עץ ואבן כסף וזהב אשר עמהם (כ"ט. ט"ז)

מובא שהגרי"ז אמר דבתחילה אדם מסתכל על העבודה זרה ונדמה בעיניו כשקצים וגללים, וסבור שודאי לא יגרר אחריה, אמנם אם אינו מתבונן בפחיתות הע"ז הרי שאח"כ כשרואה שוב חושב את הע"ז לעץ ואבן, ואח"כ חושב לכסף וזהב, וחזינן כמה יש להתבונן בפחיתות כל דבר מהעולם הזה כדי שלא ישפיע עלינו. ומסופר שאחד אמר להגר"ח צ"ל שאצלי לא משפיע כשאני רואה מראות אסורות, והשיב לו הגר"ח צ"ל שאם אתה טוען כן זה אומר שכבר הושפעת מזה.

פן יש בכס וגו' (כ"ט. י"ז)

פירש רש"י לפיכך אני צריך להשביעכם. ומשמעות דברי רש"י שהביאם לברית בשביל דבר אחר, והטעם שהשביעם הוא בשביל קיום הברית, ותמוה דהרי עיקר הברית היא השבועה, [וכדאיתא בגיטין (דף נ"ז) כבר נשבענו להקב"ה וכו' ואף הוא נשבע לנו].

ומרן הגרי"ז כתב דלולא דברי רש"י יש לבאר, דהוא נתינת טעם על מש"כ קודם, "ולא אתכם לבדכם אנוכי כרת את הברית" וגו', מבואר שהשביעם על דעתו ועל דעת המקום, כדי שלא יועיל מחשבה שלהם לפרש את השבועות והאלות אחרת, ולזה שאמר

מיירי בתינוק שלא הגיע לחינוך, וע"ז אמרו שהביאום כדי ליתן שכר למביאייהם.

והנה המני"ח (מצוה תרי"ב אות ד') כתב שטף הביאו אפילו בני יומן, ומביאים בשם האדר"ת שהיה כאן נס גדול שאפילו שהיה כל ישראל והילדים והתינוקות אפילו בן יומן בכל זאת כל ישראל שמעו את התורה ולא הופרעו על ידם, ואי"ז כדרך הטבע.

ועתה כתבו לכם את השירה הזאת ולמדה את בני ישראל (ל"א. י"ט)

פירש רש"י האזינו השמים עד וכפר אדמתו עמו. מבואר בדברי רש"י דהשירה היא האזינו, וכ"כ הרמב"ן, וברמב"ם (פ"ז מס"ת הל"א) כתב דהוא תורה שיש בה שירה, ובשאגת אריה (סי' ל"ד) הסתפק האם משום שצריך לכתוב את השירה כותבים את כל התורה, ולפ"ז אם נמחקה התורה ונשאר השירה יצא, ולפ"ז אם ימחק שירת האזינו לא קיים המצוה, כיון דהעיקר הוא שירת

האזינו, או דהמצוה היא לכתוב תורה שיש בה שירה, ובעמק ברכה (עמוד ל"ד) וכן באבי עזרי (פ"ז מס"ת הל"א) הקשו על הצד הראשון הרי סגי כשכותב חומש שלם, ומי"ט צריך בשביל זה לכתוב את כל התורה, וביארו דבאמת בפסוק כתוב רק שירה, ומכיון שלא כותבים "שירה" לבד ע"כ שהענין הוא כתיבת כל התורה, ואפשר לומר עוד דהעיקר לכתוב את השירה, אך כיון שהעיקר הוא שלא תשתכח וההבטחה שלא תשתכח נאמרה על תורה, לכן צריך לכתוב את השירה בתורת תורה.

ויכתוב משה את התורה הזאת וילמדה את בני ישראל (ל"א. כ"ב) כתב הרמב"ם בהקדמה ליד החזקה, כל התורה כתבה משה רבינו קודם שימות בכתב ידו, ונתן ספר לכל שבט ושבת, וספר אחד נתנהו בארון לעד וכו', וביאר הגר"י (רשימות תלמידים עה"ת) שמשה רבינו כתב י"ג ספרים, אי לכל שבט ושבת, ואת הספר של שבט לוי נתן בארון.

דברי חיזוק מרבינו ראש הישיבה שליט"א

בכולל נחלת משה באופקים

י"ט אלול תשפ"ג

בפרשת כי תבוא כתוב על כל הקללות "תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה ובטוב לבב מרוב כל", ועבדת את אויביך וגו'. ובפשטות לכאן' כוונת הפסוק, תחת אשר לא עבדת בשמחה, פירושו, כשהיה לך שמחה, והיה לך רוב כל, והיית יכול לעבוד בשמחה, לא עבדת, אז עכשיו ועבדת את אויביך.

אך הרמב"ם מפרש את הפסוק שכל הקללות זה על מה שלא עבד את ה' בשמחה, אדם צריך לעבוד את הקב"ה בשמחה. והנה עצם הדבר שהרמב"ם הוציא את הפסוק מפשוטו, כבר עמד ע"ז הפרדס יוסף, אבל עדיין צריך להבין, אדם לומד ש"ס, מניח תפילין, לובש ציצית, בלי שמחה, וכי בגלל שעשה את זה בלי שמחה, מגיע לו את כל הקללות, והיית משוגע, יכך ה' בשחין, וכל הדברים האלה רק מחמת שהוא לא עשה בשמחה?

ואפשר להבין את זה, ויש לזה מקור בנביא, מובא בחוט שני למרן הגאון רבי נסים קרליץ זצוק"ל מאמר נפלא. הוא מבאר מה הפירוש שמחה, מדוע אנשים לא עושים בשמחה, כי עושים את זה "בלי לב", עושים את זה מצות אנשים "מלומדה", אדם קם בבוקר, ומתפלל, למה אתה מתפלל היום, כי אתמול התפללת.. התרגלת פעם ראשונה שאדם מניח תפילין, הוא עושה את זה "בשמחה", אבל אח"כ זה נהיה מצות אנשים מלומדה, מצות אנשים מלומדה, הוא לא מחובר להקב"ה.

אם כן יש לזה מקור בתנ"ך, כתוב בנביא (ישעיה פרק כ"ט פסוק י"ד) יען כי ניגש העם הזה "בפיו ובשפתיו כבדוני, ולבו רחק ממני" ותהי יראתם אותי "מצות אנשים מלומדה", ומה העונש - הנני יוסיף להפליא את העם הזה "הפלא ופלא", ואבדה חכמת חכמיו. אומרת הגמרא, בקללות כתוב "הפלא", רק אחד, פה כתוב "הפלא ופלא", יותר מהקללות, [מה יותר אבדה חכמת חכמיו, זה סילוקן של צדיקים].

עכ"פ כתוב פה שכל הקללות באות על יראת אנשים "מלומדה", ע"ז בא כל הקללות, ממילא זה מקור לרמב"ם, כשאדם עושה בלי שמחה, אז הפשט הוא שזה יראת אנשים מלומדה, אם זה יראת אנשים מלומדה, כתוב בנביא כל הקללות.. ולענייננו, הגענו למצב שאפילו ה"אלול" כבר נהיה מלומדה.. אלול!! מגיע אלול - יש תאריך, אלול, סליחות, ראש השנה.. גם את האלול, ואת הסליחות, צריך הכל לעשות "עם לב", המודד של זה, זה "השמחה".

אמנם יש "פחד", בודאי צריך לפחד כתוב במשנה ברורה, כתוב שצריך לקחת בעל תפילה בן "שלושים", למה בן שלושים? בגלל שכבר התחיל "לפחד", הלב נשבר. שואל המ"ב הרי אדרבה בן שלושים לכוח? ומביא בשער הציון, כי עד גיל שישים הוא עבר כבר "חצי", אז כבר "הלב נשבר".

זאת אומרת שאדם בן שלושים! כבר מתחיל לחשוב מה יהיה הסוף... כבר לב נשבר, אז אם שלושים שנה לפני גיל שישים, מותר כבר להיות "לב נשבר", אז שלושים יום לפני ראש השנה, זה לא חיסרון, כתוב שלוקחים אותו לשליח ציבור, לעמוד לפני הקב"ה. אדם חושב מה התכלית, זה לא חיסרון. אבל צריך לדעת שצריך לעשות את הדברים האלה קצת עם "לב" שיהיה ב"שמחה". כל התפילה של בן אדם, השמחה זה "המודד", אם אדם עושה את זה בשמחה, לדעת - אלול! סליחות! לא מצות אנשים מלומדה, יש לו שמחה בכל דבר, פחד, אבל "גילו ברעדה".

צריך להתחזק שזה יהיה בשמחה ברצינות, עם לב וחזוק, לא בגלל שכך הי' שנה שעברה... שמעתי ממרן המשגיח ר' מאיר חדש זצ"ל שאמר, היום מה נשאר לנו מהאלול... והביא כתוב על יעקב אבינו שעבר בהר המוריה, ואח"כ חזר, כי אמר עברתי על "מקום שהתפללו אבותי".. כך גם אנחנו, לפחות נזכור שאלול זה מקום שהתפללו אבותי.. זה מה שנשאר מהאלול!

אבל מדברים עלינו, בכ"א אנחנו אנשים של בית מדרש, לא אנשים מבחון, מרן הרב שך זצוק"ל היה אומר תמיד "בני תורה לא צריכים לעבוד בשטחיות, קצת יותר..."

הקב"ה יעזור שנזכה באמת להתחזק, נעבור את הימים האלה בשמחה, ונזכה כולנו לכתובה וחתימה טובה.